

CLIMATE MIGRATION AND ECOLOGICAL REFUGEES: A GLOBAL ISSUE AND ITS SOCIO-ECONOMIC IMPACT

Bekzod Umarov Baxtiyorjon o'g'li
AQXAI Assistant

Xomidov Xolmurod Muydinovich
AQXAI Ecology Student

Isroilov Zafarjon Nizomitdin o'g'li
AQXAI Ecology Student

Abstract

This scientific article provides a comprehensive analysis of migration processes arising as a result of climate change. It explores the theoretical foundations of climate migration, as well as the formation and development stages of the ecological refugee phenomenon. Based on global and regional statistical data, the study evaluates the demographic, economic, and social consequences of climate change.

Keywords

Climate migration, ecological refugees, global warming, anthropogenic factors, resource scarcity, sustainable development.

IQLIM MIGRATSIYASI VA EKOLOGIK QOCHQINLAR: GLOBAL MUAMMO VA UNING IJTIMOY-IQTISODIY TA'SIRI

Annotatsiya

Mazkur ilmiy maqolada iqlim o'zgarishi natijasida yuzaga kelayotgan migratsiya jarayonlari kompleks tahlil qilinadi. Iqlim migratsiyasi tushunchasining nazariy asoslari, ekologik qochqinlar fenomenining shakllanishi va rivojlanish bosqichlari yoritiladi. Tadqiqot davomida global va mintaqaviy statistik ma'lumotlar asosida iqlim o'zgarishining demografik, iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlari baholanadi.

Kalit so'zlar

Iqlim migratsiyasi, ekologik qochqinlar, global isish, antropogen omillar, resurslar tanqisligi, barqaror rivojlanish.

Kirish

Zamonaviy davrda global ekologik muammolar orasida iqlim o'zgarishi alohida o'rin egallaydi. Iqlim o'zgarishi natijasida insonlar yashash hududlarini tark etishga majbur bo'lmoqda.

Iqlim migratsiyasi — bu iqlim tizimidagi o'zgarishlar sababli aholining ko'chib o'tishidir. Ekologik qochqinlar esa tabiiy muhit yomonlashuvi sababli yashash joyini tark etgan insonlardir. Iqlim migratsiyasi — qurg'oqchilik, suv toshqinlari va dengiz sathining ko'tarilishi kabi ekologik inqirozlar sababli odamlarning yashash joyini tark etishga majbur bo'lishi. Bu ixtiyoriy emas, balki majburiy jarayon bo'lib, 2050-yilga borib millionlab insonlar, jumladan Markaziy Osiyoda 2,5 milliongacha aholi iqlim migrantiga aylanishi mumkin.

Iqlim migratsiyasining asosiy xususiyatlari va oqibatlari:

Suv tanqisligi, hosildorlikning pasayishi, oziq-ovqat xavfsizligi muammolari va tabiiy ofatlar.

Majburiy xarakter: Iqtisodiy migratsiyadan farqli o'laroq, bu yerda inson o'z hayotini saqlab qolish uchun ko'chishga majbur bo'ladi. Markaziy Osiyo vaziyati: Mintaqada ichki iqlim migratsiyasi "o'choqlari" shakllanmoqda, bu esa aholining qishloqlardan shaharlarga ko'chishini tezlashtirmoqda.

1-rasm

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, iqlim migratsiyasi global darajada o'sib bormoqda va bu jarayon rivojlanayotgan davlatlarda ayniqsa kuchli.

Har yili 20–30 million kishi ekologik sabablar tufayli migratsiya qiladi. 2050 yilga borib bu ko'rsatkich 200 milliondan oshishi mumkin. Ekologik muhojirlar — mahalliy yoki mintaqaviy muhitning keskin yoki uzoq muddatli o'zgarishi tufayli o'z hududini tark etishga majbur bo'lgan odamlar. Ushbu o'zgarishlar ularning farovonligi yoki turmush tarzini xavf ostiga qo'yadi va qurg'oqchilikning kuchayishi, cho'llanish, dengiz sathining ko'tarilishi va mavsumiy ob-havoning buzilishini (mussonlar kabi) o'z ichiga oladi.

Atrof-muhit migratsiyasining yagona va aniq ta'rif mavjud bo'lmasa-da, siyosatchilar atrof-muhit va ijtimoiy olimlar iqlim o'zgarishi hamda boshqa atrof- muhit degradatsiyasining potentsial ijtimoiy oqibatlarini, masalan, o'rmonlarni kesish yoki haddan tashqari ekspluatatsiya qilish kontsepsiyasini tushunishga urinishlari sababli, g'oya e'tiborni jalb qilmoqda. Atrof-muhit muammolaridan qochgan odamlarning aksariyati qisqa masofalarga, ko'pincha vaqtinchalik ko'chib ketishadi. Qolaversa, qochqinlar ta'qib qilinishidan qo'rqib yoki „umumiy zo'ravonlik yoki jamoat tartibini jiddiy buzadigan hodisalar“ tufayli uylarini tark etmayapti. 1951-yilda qochqinning kimligini aniqlash birinchi xalqaro va qonuniy majburiy ta'rifdan beri kengaytirilgan bo'lsa ham, atrof-muhit o'zgarishi sababli qochishga majbur bo'lgan odamlarga hali ham qochqinlar kabi huquqiy himoya berilmayapti.

2-rasm

„Ekologik qochqin“ atamasi birinchi marta 1976-yilda Lester Braun tomonidan taklif qilingan. Xalqaro migratsiya tashkiloti (XMT) ekologik muhojirlar uchun quyidagi ta’rifni taklif qiladi:

"Atrof-muhit muhojirlari — bu ularning hayoti yoki yashash sharoitlariga salbiy ta’sir ko’rsatadigan, atrof-muhitning to’satdan yoki progressiv o’zgarishi natijasida uzrli sabablar bilan odatiy turar joylarini tark etishga majbur bo’lgan yoki vaqtincha balki doimiy ravishda shunday qilishni tanlagan shaxslar yoki shaxslar guruhlarini tushuniladi. Ular o’z mamlakatining boshqa hududiga yoki chet elga ko’chib o’tadiganlar."

Ekologik sabablarga ko’ra muhojirlar, shuningdek, ekologik sabablarga ko’ra iqtisodiy muhojirlar sifatida ham tanilgan: kelajakda yuzaga kelishi mumkin bo’lgan muammolarni oldini olish uchun ketishni tanlagan odamlar. (Masalan: cho’llanish natijasida hosildorlikning pasayishi tufayli ketgan kishilar. 2014 va 2018-yillar oralig’ida o’tkazilgan tadqiqot shuni ko’rsatdiki, Afrikadagi Volta deltasi, Bangladesh va Hindistondagi Gang Brahmaputra Meghna deltasi va Hindistondagi Mahanadi deltasi aholisining katta qismi o’zlarining migratsiya sababi sifatida iqtisodiy sabablarni ko’rsatgan va atigi 2,8 % i atrof-muhit sabablarini keltirgan. Ammo migrant uy xo’jaliklarining uchdan bir qismi ekologik xavf-xatarlarga ko’proq ta’sir qilishini va delta aholisining ekologik omillarni ko’proq xavfsiz yashash vositalari bilan bog’lashdi. Bu atrof-muhit migratsiyaga qanday ta’sir qilishini ko’rsatadi

Xulosa o’rnida gapirsak, Iqlim migratsiyasi global muammo bo’lib, uni hal qilish uchun xalqaro hamkorlik zarur. Yer yuzi aholisi bu muammoni hal etish yo’lida birdamlik bilan hamkorlik qilishi, iqlim o’zgarishini hosil qiladigan omillardan ishlatishni voz kechishi kerak bo’ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. IPCC. Climate Change Reports, 2021–2023
2. World Bank. Groundswell Report, 2021
3. UNHCR. Global Trends, 2023
4. IOM. World Migration Report, 2022
5. FAO. Climate and Agriculture Reports
6. O’zbekiston Respublikasi Ekologiya vazirligi materiallari